

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Jan SAMOHÝL:

Emanuel Rádl jako náboženský myslitel a jeho vztah k Masarykově filosofii náboženství

Doktorand Mgr. Jan SAMOHÝL vykonal postgraduální studium na teologické fakultě Jihočeské univerzity (katedra filozofie a religionistiky, obor teologická antropologie a cíka) a jako téma své disertační práce vypracované pod vedením *prof. Dr. Karla SKALICKÉHO Th. D.* si zvolil jeden aspekt vztahu mezi dvěma významnými osobnostmi českých kulturních i politických dějin, Emanuelem Rádlem a Tomášem G. Masarykem: pokusil se srovnat přístup obou myslitelů k filozofii náboženství.

Titul práce - *Emanuel Rádl jako náboženský myslitel a jeho vztah k Masarykově filosofii náboženství* - blíže vymezuje způsob, jímž doktorand o zvoleném tématu pojednal: vlastním protagonistou jeho studie je E. Rádl - práce se zabývá životem i celkem díla tohoto filozofa zatímco z díla T. G. Masaryka si vybírá pouze tu jeho část, kde doktorand nachází Masarykovy myšlenky a názory, které chce srovnávat s náhledy Rádlovými.

Toto vymezení obsahu práce bylo Samohýlově studii rozhodně ku prospěchu, poskytlo doktorandovi s dostatek (ale zase ne nadměrné množství) materiálu ke srovnávání názorů obou myslitelů a zároveň mu umožnilo, aby analýzou těchto názorů přispěl k hlubšímu poznání osobností těch, kdo je hlásali, zejména Emanuela Rádla, ale zčásti i T. G. Masaryka.

Také rozvržení díla lze vcelku schválit. Práce je rozdělena na čtyři kapitoly, které jsou dále členěny desetinným tříděním. To má výhodu přehlednosti a čtenář se díky němu ve spise snadno orientuje, místy ovšem tento postup vede k přílišnému tříštění obsahu díla, které má spíš ráz jakési mozaiky než uceleného obrazu. Toto „skládání“ spisu z jednotlivých dílků je patrně též příčinou toho, že jeho autor poměrně často opakuje, co již řekl jinde. K této věci se ještě vrátím.

Ale jinak je členění textu případné a jednotlivé kapitoly tvoří logické celky: V první podává autor práce Rádlovi biografii a základní informace o jeho díle, jež zasazuje do kulturního a politického kontextu doby (*Emanuel Rádl, životní, společenské a filozofické inspirace*, s. 14 až 72); druhá analyzuje Rádlovi filozofii, zejména v jejím vztahu ke křesťanství (*Struktura Rádlovy filozofie*, s. 73-103); třetí si všímá různých aspektů vztahu T. G. Masaryka ke křesťanství (*Filozofie náboženství Tomáše G. Masaryka*, s. 104-131); ve čtvrté pak doktorand přistupuje k vlastnímu řešení problému, jež svou prací sleduje, to je ke *Srovnání pojetí náboženství u E. Rádla a (u) T. G. Masaryka* (s. 132-141). V *Úvodu* (s. 7-13) autor seznamuje čtenáře se záměrem a rozvržením své práce, v *Závěru* (s. 142-144) pak už pouze stručně zopakuje to, k čemu celá jeho studie směřovala, totiž tezi, podle níž měl Rádl nejen daleko blíže ke křesťanství než Masaryk, ale také daleko hlouběji než jeho někdejší učitel pochopil věroučnou podstatu tohoto náboženství.

Dále je součástí práce *Shrnutí* (s. 145-149) a resumé v angličtině a němčině (s. 158), na volných listech je k ní přiložen pětistránkový autoreferát. Poznámkový aparát je přiměřený, obsahuje 291 poznámku pod čarou, většinou jde o odkazy, v některých případech též o vysvětlivky. Rozsáhlá bibliografie dokládá, že doktorand své téma prostudoval opravdu důkladně, třebaže, jak ukáží dále, aspoň jedna velmi významná publikace jeho pozornosti unikla.

Spis takto obsahuje veškeré součásti, jež jsou podle pravidel požadovány od disertačních prací, jeho obsah odpovídá názvu a po formální stránce je tedy plně vyhovující.

Po vyzdvižení kladných aspektů Samohýlovy disertace a po upozornění na možnosti, jichž autor případně mohl využít k jejímu rozšíření či zdokonalení, přecházím k popisu a analýze nedostatků práce. Mé výtky míří na dvě jejích kategorie: a) věcné omyly a b) pochybení v oblasti jazyka a stylu. Prvních je relativně málo, ale druhé prostupují celou prací. Samohýlův styl se vyznačuje úsečností až suchostí, doktorand se velmi často vyjadřuje v holých větách, což ve čtenáři navozuje onen dojem mozaikovitosti nebo skládačky, o němž jsem se již zmínil nahoře.

Vysoké literární kvality přirozeně nepatří mezi požadavky kladené na spisy, jež mají být uznány za odborné disertace, takže pokud by se nedostatky stylu doktorandova díla omezily na nepřítomnost těchto kvalit, přešel bych věc mlčením. Bohužel však se práce přímo hemží syntakticky vadnými větami či souvětími, autor zaměňuje (oboustranně) zájmena *svůj* a *jeho*, často není jasné, které jméno je zastupováno zájmenem (nebo zamlčeným podmětem) a jindy zase v jediné větě klade třikrát stejné jméno (viz dále), k podmětu v singuláru připojuje přísudek v plurálu, nepatříčně skloňuje zkratky (YMCY) apod. Některé tyto chyby jsou tak závažné, že si je u rodilého mluvčího nelze vysvětlit jinak než buď nedbalostí – nepřečetl „po sobě“, co napsal – anebo upravoval text na jednom místě a nevšiml si, že úprava vyžaduje další gramatické změny v celku věty. Příklad jednoho či druhého je věta na přechodu ze s. 35 na s. 36: *Počátky tohoto pozitivistického vnímání jsou, podle Rádla je už v renesanci.* (!) V případě této a jí podobných vět (do této kategorie patří též nahoře uvedený příklad věcně nesprávné a matoucí vazby: *jak zdůrazňovali pozitivisté* namísto správného: *kteří zdůrazňovali*) lze ovšem snadno pochopit, co chce autor říci; jde o „vady na kráse“, jež by byl snadno opravil každý jazykový korektor – pro doktoranda to budiž výstrahou, že pro toho, kdo nemá nadání stylisty, je nezbytné předložit to, co napíše, jazykové kontrole. Bohužel se však ve spise vyskytují i věty či pasáže, kde nedostatky jazyka a stylu zatemňují smysl, takže k pochopení smyslu výpovědi je zapotřebí velkého úsilí a někdy ani po jeho vynaložení nelze dospět k jednoznačné interpretaci řečeného. Přesnost ve vyjadřování je pro filosofii nanejvýš důležitá, a proto tento druh vad Samohýlovy disertace je velmi závažný.

Věcné omyly se, jak jsem již řekl, v práci vyskytují spíš ojediněle a jen několik z nich pokládám za vskutku významné. Jeden je kombinován s nedostatky stylu, proto jej zde nyní uvedu a rozeberu. Tato pasáž spisu, je na s. 19-20:

Zajímavá je tato souvislost i s ohledem na to, že později ho jako profesora, po Rádlově jmenování, prof. František Krejčí na katedře filosofie Filosofické fakulty Karlovy university nepřijal. Rádl se stal vedoucím katedry filosofie přírodních věd na Přírodovědecké fakultě UK, která nově vznikla.

Zamotanou syntaxi první věty lze snad pokládat spíš za neobratnost než za vyslovenou chybu, protože je jasné, že zájmeno *ho* nemůže odkazovat na nikoho jiného než na Rádla. Přestavěním větných členů by ovšem srozumitelnosti na prospěch bylo: *že později, po Rádlově jmenování, ho jako profesora prof. ...nepřijal.* Poněkud větší chybou je nejasnost, k čemu se vztahuje zájmeno *kteřá* v následujícím souvětí: k fakultě či katedře? Gramaticky i věcně je možné obojí, neboť *přírodovědecká fakulta* UK vznikla počátkem první republiky rozdělením původní filosofické fakulty na fakultu věd humanitních (včetně filosofie) a fakultu přírodních věd (včetně matematiky). Stejně dobře možné je však, že doktorand mluví o tom, že byla zřízena (možná právě speciálně pro E. Rádla, takové věci se stávaly) *katedra filosofie přírodních věd.* V žádném případě se však Rádl nestal jejím *vedoucím*, on ji prostě obdržel. Z neznalosti dějin českých vysokých škol se doktorand (anebo ten, od něhož přejal daný údaj ve formě, v jaké ho podává, za pravděpodobnější však pokládám to, že ho autor práce do chybné podoby sám preformuloval) dopustil anachronismu v pojímání pojmu *katedra*... Svěho dnešního významu, v němž ho zřejmě chápe doktorand, nabyl totiž tento výraz teprve ustanovením vysokoškolského

osobnostních, tak v oblastech duchovních. Odpověď na otázky v závorkách nelze jednoznačně vyvodit ani z textu, jenž předchází.

S. 93.: *Toto Rádlovo východisko znamená opuštění nejen přírodovědeckých pozic, ale i do určité míry pozic filosofických.* Záhadnou výpověď této věty je patrně třeba interpretovat v tom smyslu, že Rádl vychází z pozic náboženských, nikoli přírodovědeckých nebo filosofických. Přesto zůstává nejasná i pro toho, kdo se četbou disertace seznámil s doktorandovým způsobem vyjadřování. V každém případě přímo volá po vysvětlení, co autor míní *přírodovědeckými a filosofickými pozicemi.*

S. 115: *Masaryk chápal, že pozitivismus, ke kterému se hlásil a později kriticky vyrovnával, navazuje na empirismus...* - zde je pouze vadná syntaxe, k správné by stačilo doplnit *a se kterým se později kriticky.*

S. 118: *Masaryk ... odpovídá kriticky především proti formálním a nepraktikujícím věřícím.* I zde je smysl výpovědi zřejmý, ale zato gramatika i sloh „dostávají na frak“.

S. 120: *Domnívám se opět, že je to (= náboženský charakter politiky a etiky v pojetí TGM) osobní vnitřní odpovědnost a soukromý duchovní přesah člověka vůči Bohu.* Poslední definice je nesrozumitelná, její význam pro mne zůstává záhadou.

S. 122: *V této kapitole jsme chtěli ukázat na jedné straně hloubku Masarykova prožívání náboženství a na straně druhé určitou zdrženlivost při interpretaci své náboženské zkušenosti.* – Podle veškerých gramatických pravidel je třeba výpověď chápat tak, že zde je řeč o zkušenosti autora disertace. Je však prakticky jisté, že má jít o zkušenost Masarykovu. Nejasnost byla opět způsobena vynecháním určitého větného členu: *zdrženlivost, kterou M. projevował při interpretaci* atd.

Shora uvedené ukázky gramatických chyb a nedostatků stylu by bylo možno mnohonásobně rozmnožit, jako doklad existence a povahy těchto jevů jsou plně postačující. O většině z nich lze říci, co jsem uvedl již nahore, že totiž při troše pozornosti si je doktorand mohl ušetřit. I další známky svědčí o tom, že autor svou práci připravoval ve chvatu. Napovídá to mimo jiné též okolnost, že v některých částech disertace se doslova kupí jedna stylová či syntaktická neobratnost na druhou střídající se s prohřešky proti gramatice, zatímco o několik stránek dále nacházíme dlouhé pasáže, jež jsou těchto závad zcela nebo takřka zcela prosté. Některé chyby si lze těžko vysvětlit jinak než jako výsledek chvatného doplňování, onoho „skládání textu z jednotlivých dílků“.

Toto vysvětlení původu nedostatků práce však nemůže být jejich omluvou. I když připustíme, že jde o chyby, jichž by se doktorand asi nebyl dopustil, kdyby měl na přípravu svého spisu více času, zůstává skutečností, že disertace v té podobě, jak byla předložena, má vedle mnoha kladů též závažné nedostatky. Tyto nedostatky ji nediskvalifikují natolik, aby nemohla být připuštěna k obhajobě, silně však zmenšují její celkovou kvalitu. Zejména v případě, že by měla být v úplnosti anebo zčásti publikována tiskem, bylo by zcela nezbytné podrobit její text důkladné jazykové kontrole a korektuře. Pokud bych měl Samohýlovu disertaci klasifikovat v té podobě, jak mi byla přeložena, nemohl bych navrhnout lepší hodnocení než stupněm *bene – dobře.*

Prof. PhDr. František X. HALAS, CSc.

V Brně, 2. ledna 2007